

כל איש שורר בביתו. ואמרו: קרחה בביתיה פרדשכא ליהוי. וכששלחו האגרות האחרונות להרוג ולהשמיד ולאבד את כל היהודים, לא האמינוהו. עד שכתוב (אסתר ו) בלילה ההוא נדדה שנת המלך. ואמרו (מגילה טו, ב) שנת מלכו של עולם. שנאמר (תהלים מד). עורה למה תישן ה'. ויש לשאול בכאן, כי אע"פ שכינה הנביא עינים וידים להב"ה והוא כדי שתשמע האזן מה שהיא יכולה לשמוע ולהבין, מ"מ זה הפסוק יש תמיהה, הואיל וכוונת המשורר לומר שלא היה משגיח בעולם, היה לו לומר בלשון אחר ולא לכנות שינה להב"ה. אכן כוונת המשורר ברורה ודבר על אמתת הענין, והוא שכבר ידוע כי הב"ה יושב בכסא דין כשישראל אין עושין רצונו. ובעת ישובו אליו יושב בכסא רחמים. וידעת כי השינה באה עיקרה במדת הדין עד שאמרו שהיא מששים למיתה (ברכות נו, ב) וחז"ל היו משבחין למי שלא היה ישן, כמו שאמרו גבי דוד שהיה ישן כמו הסוס (סוכה כו, ב). וכמו לרב יוסף עצל עד מתי תשכב (שם). ועל זה הנודר שלא ישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר. כי אי אפשר לעולם הזה בלא דין. ומה שנדר [דוד] ע"ה: אם אבא באהל ביתי אז אני נודר אם אתן שנת לעיני עד אמצא מקום, הא אם לא אבא עד שיגמור וימצא חפצו, כי לבטלה יהיה נדרו, אלא ר"ל דרך תנאי. כלומר: אם אבא באהל ביתי אז אני נודר אם אתן שנת לעיני עד אמצא מקום, הא אם לא אבא באהל ביתו יכול לישן במקום אחר. כן שמעתי למורי הר"פ ז"ל. נמצא מכל מקום כי שורש השינה הוא דין. ועל זה היה אומר: למה תישן ה'. כלומר למה אתה מתלבש בדין, הקיצה ותתלבש ברחמים, ועל זה אמרו ז"ל: נדדה שינת מלכו של עולם. פי' שישב על כסא רחמים והניח כסא הדין. ואמרו בפשט: נדדה שינת המלך אחשוורוש וצוה לעשות כל הכבוד שיעשה המן למרדכי עד שיתלו אותו. ואמרו במדרש על האי קרא (תה' סו) אמרו לאלהים מה נורא מעשיך ברוב עוון יכחשו לך אויבך (שיר רבה כ). ר' יוחנן ור' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי: אמרו לפעלא טבא מאי דחילין אינון עובדך: הצלובין צולבין את צולביהן. הנהרגין הורגין את הורגיהן המשתקעין שוקעין לשוקעיהן. המן הכין העץ למרדכי ונתלה עליו. ברב עוון יכחשו לך אויבך פי' הם מכחשים עצמן, כמו פרעה שאמר: ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (שמות ט), הנה בכל מקום במדה שאדם מודד מודדין אותו. והפך הב"ה האגרות שיעמדו על נפשם. וכל מה שאחשוורוש היה נותן רשות לישראל לעמוד על נפשם הוא כנגד העמלקים, כי כל המלחמה לא היתה אלא עם העמלקים שהיו שם, אבל מעם אחשוורוש חלילה שיצוה הוא לעמוד כנגדם. וכוונת המן הרשע לא נתקיימה. גם העיר שושן נבוכה כשהיה מרדכי בצרה. וענין זה, כי מרדכי היה יושב בשער המלך, והיה דיין, והיה יודע ע' לשונות. וכשמרדכי יושב בשקו ובתעניתו ולא יצא לשער המלך, כל העיר נבוכה, מאין מבין לשמוע לשונם. כי משבעים לשון היו שם. והב"ה הפך אבלם לששון. וחייב אדם לעשות שמחה וי"ט ולתת לעניים מתנות. וכמה אמרו: חייב אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי ארור המן ברוך מרדכי. ארורה ושתי ברוכה אסתר חרבונא זכור לטוב. והענין שהזכירו בשתיה, מפני כי כל הנס מתחלה ועד סוף היה במשתה היין. מתחלה ענין ושתי במשתה היין עד שהמליכו את אסתר. וענין המן — במשתה היין מתחלה ועד סוף. וכמו שמצינו בחנוכה שהנס נעשה על ידי

השמן ומדליקין נרות, ג"כ בפורים שהיה הנס על ידי היין תיבין לבסומי ולעשות שמחה שיצאו מאפלה לאורה. שנאמר: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר (אסתר ח).

הדרך התשיעי: במשפטי הפסח וכל עניני חמץ ומצה.

א. באיסור המלאכה אחר חצות בארבעה עשר שהוא ערב הפסח. ומה הן המלאכות שהתירו. ואפילו במקום שלא נהגו לעשות מלאכה. ודברים שאינם מלאכה גמורה שהותרו. ב. דיני ביעור חמץ: לילי ארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. וכשחל י"ד בשבת מתי בודקין. ובתי מדרשות ובתי כנסיות בודקין אותן. וחורי הבית ואוצרות יין ושמן. ונשים כשירות לבדיקה. ויברך על ביעור קודם הביעור. ולא יהא סח בינתיים. ואחר הברכה יבטל. ומה ענין הביטול. אומרים זמן על הביעור. והמשכיר בית לחבירו אם הוא חייב לבדוק. והשוכח לבדוק ליל י"ד. וחמץ שעבר עליו הפסח. וישראל הבא בספינה וחמץ בידו מה יעשה. וכן הבסמים המוכרים ענינים שיש בהם תערובת חמץ מה יעשה. וקילור שעל המכה. ג. דיני ההגעלה היאך הוא מגעיל. ומה הם הכלים הצריכים הגעלה. והסכינין והיורה שמגעילין בהם אם צריכה הגעלה. ושטיפה אחר ההגעלה. וכלי זכוכית וכלי חרש אם משהין אותן. ואם ימצא אדם חיטה או שעורה כתבשיל. ואם מצא חיטה בכלי שמולחין. בתרנגולת הצלויה. הכותח אם מצניעים אותו. וחמץ שנפלה עליו מפולת. ואכילת י"ד עד ד' שעות. ואם אוכלין מצה עשירה. וסעודה שלישית כשחל י"ד בשבת. ואוכלין אורז ור"ז. ד. דיני הלישה ושיעור הלישה ובאי זה מים לשיין. במים שנשאבו בלילה. ולא במים חמין ולא בחמה. וביום המעונן תחת הרקיע לא ילוש. כל זמן שהוא עוסק בבצק אינו בא לידי חמוץ. וכמה שיעור השהייה ולא תהא חמץ. והמים שרוחצין בו הידים. והעריבה אחר שלשין היאך הן נשכבין. ולישה על ידי גויה. ואם עושין סריקין המצוירין בפסח. ואם מטילין מלח בבצק. ומצה דמצוה צריך לשמרה מעת הקציר. וחרש שוטה וקטן לא ילוש מצה דמצוה. ונוהגין ללוש מצה דמצוה אחר חצות. ומצה דמצוה אינה אלא מחמשת המינין, ומנהג תענית הבכורות. והיאך יתנהג בערב הפסח בענין שתיה ואכילת הפירות. ותיקון חרוסת. ה. בליל הפסח ענין הסדר ונטילת ידים. והיכא שלא אכל אפיקומין. ולא יברך על ההלל. ואם צריך כוס לכל אחד. ונשים חייבות במצה ובקדוש. ומצוה בין אדם. ויוצאין ביין מבושל. ואחר אכילת אפיקומין לא יאכל ולא ישתה יין רק כוס של ברכה. וכוס ההלל. ומי שרוצה לעשות הסדר בשתי בתים או בשלש. כיצד יעשה. ולא ישהה באכילת מצה אלא עד חצות. והבא בספינה אם יעשה הסדר ביום. הואיל ולא עשה בלילה. ואם אוכלין בשר מליח בפסח. או מרקחות הנעשין בתוך השנה. או אם אוכלין אפונין ופולין ור"ז ותאנים. וזקן או חולה היאך דיניו בענין המצה בפסח ובשאר הענינים. ובזכירת הטל. בענין הספירה שצריך לספור בלילה. וענין הברכה. וספירה מעומד. ואין אומרים בו זמן. ומצוה למימני יומי ושבועי. ואם שכח ולא מנה בלילה, ימנה למחר. ויזהר מששואלין לו כמה ימי הספירה היום שיאמר כך היו אתמול.

א. אסור לו לאדם לעשות מלאכה בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה. ואמרו חז"ל (פסחים ג, ב) כל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה באותה מלאכה, ויום י"ד שהוא ערב הפסח החמירו חז"ל ואמרו שהעושה מלאכה אחר חצות משמתינן ליה, ואי לא שמתוה מכין אותו מכת מרדות אם התרו בו כעובר על מאמר חז"ל. וחומרא זו מפני שהיה בו חגיגה ושחיטת קרבן. ואמרו בירוש' (פסחים ריש פ"ד) אינו דין שיהא קרבנו של אדם קרב והוא עסוק במלאכתו, ובזמן הזה אע"פ שאינו אותו טעם, יש לנו לסמוך על אותו טעם מפני שאנו עסוקים בצרכי המצה והמרור, וכן דעת הראב"ד ז"ל. וי"ד של ערב הפסח תלוי במנהג. מקום שנהגו לעשות מלאכה עד חצות עושין, שלא לעשות, אין עושין, אבל מחצות ולמעלה אינו תלוי במנהג, דכל מקום אין מלאכה מחצות ולמעלה, ואפילו במקום שנהגו לעשות מלאכה עד חצות אין לו להתחיל שום מלאכה לכתחלה, ואע"פ שגומרה, ולא התירו לעשות מלאכה אלא לגמור המלאכה שהתחיל ושהיה לצורך. אבל לכתחלה לא יתחיל, חוץ מג' מלאכות שעושין לכתחלה ומתחילין בהן. והן, החייטים והספרים והכובסים, וכן לשון הגמרא. וחכמים אמרו שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות: החייטין והספרין והכובסין (פסחים נד, ב). ומדקא' עושין ולא קאמר גומרין משמע דאפילו לכתחילה מותרין. שאר מלאכות מיגמר אין אתחיל לא. וכן דעת הראב"ד ז"ל. ועוד כתב ז"ל דהני שלש מלאכות אפילו במקום שלא נהגו לעשות, מתחילין. דכי אמרו רבנן שלש אומניות עושין להתיר באו. וכן כתב ההשגות שהשיג על ר"ת ז"ל. ודבר שאינו מלאכה גמורה מותרת בי"ד. כגון מושיבין שובכין לתרגולין לכתחלה באותו יום, ואע"פ שאינו לצורך, ומוליכין ומביאין כלים מבית האומן בארבעה עשר מפני שכל זה אינו מלאכה גמורה. וגורפין הזבל מתחת רגלי הבהמה בי"ד, דלאו מלאכה היא אלא טירחא. ומוציאין הזבל שבחצר לאשפה דומיא דגורפין מתחת רגלי הבהמה.

וחייב כל אדם לטרוח בצרכי הלילה, כדי שיהא הכל מתוקן לסעודה.

ב. דיני הביעור: מן התורה מצוה לבטל החמץ קודם זמן אכילתו. ובביטול בעלמא היה די. רק חז"ל החמירו והצריכו בדיקה ולבערו מכל וכל מרשותו. ואם תשאל מה נשתנה מצוה זו שהחמירו חכמים לבדוק אחריו. והרי מצינו אסורים אחרים חמורים באכילתן בכרת, ולא מצינו שיצריכוהו לבדוק אחריו ולבערו מביתו. והתשובה בזה כי הואיל ותורה החמירה בו בבל יראה ובל ימצא החמירו חז"ל לבערו.

ואור ארבעה עשר בודקין את החמץ, והוא ליל ארבעה עשר בניסן. וכתב הראב"ד ז"ל דסמוך לאור צריך לבדוק כשיצא אדם מבית הכנסת. שזהו בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ואור הנר יפה לבדיקה. ובדיקת החמץ צריך לאור הנר, מפני שאור הנר יפה לבדיקה ויכול להכניסה בחורין ובסדיקין. ואין בודקין לאור החמה ולא לאור הלבנה. בד"א בחורין ובמחבאות. אבל האכסדרה שאורה גדול בודקין לאור החמה. כשחל י"ד בשבת בודקין בליל יום ששי, ובשבת מבטלו, וכופה עליו את הכלי לדעת הר"ם ב"מ ז"ל. ובתי מדרשות ובתי כנסיות צריכין בדיקה בשביל התינוקות שנכנסין בהן. והפת בידם ואוכלין שם. ותחתית לבית ג"כ צריך לבדוק. וכדאמרין גבי חצר שאין צריך בדיקה מפני שהעורבים מצויים שם. משמע דגבי בית שאין

שם עוסקות מצויין דצריך בדיקה. והבדיקה צריך להביא שם תרנגולין. כל זה דעת מורי הרשב"א ז"ל.

חור שבין אדם לחבירו, זה בודק עד מקום שידו מגעת וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד.

חורי הבית העליונים וכן התחתונים שאין דרך להכניס בתוכן חמץ. אין צריכין בדיקה, ואוצרות יין ואוצרות שמן שאין מסתפקין מהן אין צריכין בדיקה. והכל כשרים לבדיקה. נשים ועבדים וקטנים שיש בהם דעת לבדוק. וקודם הביעור יברך על ביעור חמץ. והטעם שאין מברכין על בדיקת חמץ כתב הראב"ד ז"ל לפי שאנו רוצים להכניס בכלל הברכות הבדיקה והביעור הבא אחר הבדיקה כיון דעפרא עשוי ליה הרי הוא מבוער ע"כ, ולא יהא שח עד שיגמור הבדיקה כדי שלא יסח דעתו בדברים אחרים. אבל בעניני הבדיקה יכול לדבר. ואחר שיגמור לבדוק יבטל. ויאמר: כל חמירא דאיכא ברשותי דלא תזיתיה ודלא בערתיה להוי בטיל וחשיב כעפרא.

וצריך שיאמר דאיכא ברשותי שהוא במשמע בכל מקום שהוא ברשותו. שאם יאמר דאיכא בביתא הדין אם יש לו חמץ במקום אחר לא נכנס בכלל זה הביטול. וטעם הביטול י"א הוא מדין מיאוס שמואסו בעיניו כדבר המאוס שאין אדם רוצה בו. וי"א כי הוא מדין הפקר שמפקירו ואין לו בו הנאה ואינו שלו. ומורי הרשב"א ז"ל היה אומר כי אע"פ שיבדוק אדם אחר חמצו של חבירו כי הביטול צריך לאומרו בעל החמץ מטעם הפקר ומטעם מיאוס. שאין אדם מפקיר נכסי חבירו, אלא בעל הממון מפקיר נכסיו. וכן אין אדם ממאס דבר בעיני חבירו, אלא הוא בעצמו ממאסו בעיניו.

והרבה בני אדם שאינם יודעים לומר: כל חמירא יאמרו אותו בלשון לע"ז. ומורי הרשב"א ז"ל היה אומר שהחיינו אחר ברכת על ביעור חמץ משום דאתי מזמן לזמן. אכן מורי ה"ר פרץ לא היה אומר, דאמר הואיל והוא מבער מן העולם ומאבד ממונו, אין לאומרו. ובעל העיטור היה מצריך לאומרו, אכן המנהג שאין אומרים אותו.

המשכיר בית לחבירו לדור בו ב"ד, אם עד שלא מסר לו המפתח חל י"ד על המשכיר לבדוק, ואם משמסר לו המפתח, חל י"ד על השוכר לבדוק. והמשכיר בית בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, אין זה מקח טעות. ואפילו במקום שנותנין שכר על הבדיקה, דניחא ליה לאינש לעשות מצוה בין בגופו בין בממונו. השוכח לבדוק ליל י"ד, בודק ב"ד שחרית, לא בדק שחרית, יבדוק בשעת הביעור. קודם שש שעות. לא בדק בשעת הביעור, בתוך החג בודק. לא בדק בחג יבדוק אחר הרגל. כדי שיבער חמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנאה. ובדיקה זו של אחר הרגל לא יברך. וכתב הראב"ד ז"ל וזה לשונו. מצא חמץ ב"ט מבוטל כופה עליו את הכלי. לבעורי לא מצי דאינו רשאי לטלטלו דאסורי הנזיר אסור לטלטלו בשבת או ביום טוב. ואי קא מטלטלי חיישי דילמא אתי למיכל מינה ומשום הכי כופה עליו את הכלי. אבל אם [לא] בטל אחר בדיקתו ומצא חמץ ביום טוב, מבערו ב"ט או משליכו לאיבוד. ולא יחוש, דמוטב יבא עשה ולא תעשה שיש [על החמץ] וידחה טלטול שבות

איסור דרבנן. ואם מצאו בחולו אע"פ שבטלו אחר הבדיקה מבערו לאלתר, דילמא אתי למיכליה ע"כ.

וחמץ של ישראל אפילו טמון אפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד בידי גוים עובר משום בל יראה. ולכן ישראל שמשכן חמצו אצל גוי בתנאי שאמר לו אם לא אביא לך מעות מכאן ועד יום פלוני קנה זה החמץ מעכשיו, הרי הוא ברשות הגוי. ואותו החמץ מותר לאחר הפסח. והוא שיהא זמן קבוע לו קודם הפסח. ואם לא אמר לו מעכשיו, נמצא אותו החמץ כאילו הוא פקדון אצל הגוי ואסור בהנאה אחר הפסח. וישראל וגוי הבאים בספינה וביד ישראל חמץ. והגיע שעה חמשית, מוכרו לגוי או נותנו במתנה גמורה, וחוזר ולקחו ממנו אחר הפסח.

וכן אלו הבסמין המוכרין דברים רבים שיש בהם משום חמץ, מוכרין אותן לגוים וחוזרין ולקחין מהן או נותנין במתנה גמורה.

וקילור והאיספלנית של גוי בפסח מותרת. שלא כדרך הנאתו קא עביד. אע"פ שאם היתה של ישראל היתה אסורה משום בל יראה, אבל בשל גוי של אחרים קרינן ביה. ואתה רואה של אחרים ושל גבוה (פסחים ו, ב) ואע"פ שנתנו לו הגוי, אין דעתו של ישראל לקנותה ואין אדם קונה בעל כרחו. כן שמעתי מפי מורי הרשב"א ז"ל.

ג. ענין ההגעלה: וצריך להגעיל הכלים שנשתמש בהם חמץ. זהו דינם:

כל הכלים שצריכים הגעלה צריך לשפשפן בתחלה בחול או באפר כדי להסיר הגיעול שאינו בלוע.

כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין בכלי ראשון, כגון קדרות ואלפסין, נותן אותם לתוך היורה שמים רותחין לתוכה ושוהין בתוך היורה כדי שיפלוט. והני מדוכות של אבן יש שגוררין אותן ואחר כך מגעילין אותן. ונכון.

והני כלי עץ כגון קערות מעץ, הואיל ולפעמים שואבים בהם מתוך היורה הרותחת שהוא כלי ראשון, או שלפעמים שמכסין בהן הקדרה, צריכין הגעלה בתוך היורה, ולא סגי במילוי ועירווי דכלי ראשון, אע"פ שיש מן המורים הגדולים אומרים כי די בעירווי דכלי ראשון. וטוב להחמיר ולהגעילן בתוך כלי ראשון שהוא היורה.

והסכינין של פסח די בהגעלה הם וקתיהם בכלי ראשון, ולא בעו ליבון בתוך האש. ומה שאמרו בתוספתא דסכינין ואסכלאות מלבנין באור. י"א דהתם בסכינין גדולים, כי לפעמים צולין בהם הברש. והנכון דהתם מיירי בסכינין של שאר איסור. ועל כן בעו ליבון אבל בסכינין של פסח דכל השנה משתמש בהן היתר, די בהגעלה וכדאמרי' בשלהי ע"ז (עה, ב) התם היתר בלע, הכא איסורא בלעי. ומשום זה אומר רבנו הרשב"א ז"ל דשפודין של גוים או מחבאות של גוים בעי ליבון מטעם שהשלהבת עולה סביבות המחבת והוי כמו שנשתמש על ידי האש. והתם איסורא בלע.

והיורה שמגעילין בתוכה אינה צריכה הגעלה קודם. וכן כתב מורי הרשב"א דיל בספרו ספר תורת הבית בדיני הגעלה. ואע"פ שהראב"ד ז"ל מצריך אותה הגעלה מדרך הגאון ז"ל. ואם ירצה להגעיל היורה הגדולה ולא ימצא כלי גדול

מחזיק אותה, יעשה לה שפה מטיט מבחוץ וממלאו מים עד שיגביהו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו, ומכאן ראייה כי אלו המשליכין בתוך היורה אבנים שרופות באש כדי שיגביהו המים, שאינו כלום. כי בגמרא לא מצא חכמה גדולה כזאת להגעיל היורה הגדולה. כן שמעתי מפני מורי הרשב"א ז"ל. וכל הכלים שנגעלו צריכין אחרי כן שטיפה במים צוננין, ולמדים ממה שכתוב (ויקרא ו) ומורק ושוטף במים.

ואלו הכלים מנחושת שלשין בה מצה, ופעמים שמשתייר בהן מן העיסה די בקליפתה, ואינן צריכין הגעלה. דדוקא אגני דמחזא דהו תדירי למילש בה, אבל הני דאין לשין בהן תדיר, די בקליפתה. ורבינו הרשב"א הורה כן. והיה אומר רבנו ז"ל בשם ר' יצחק בעל התוספת כי הגעלות של כל השנה שהם משום איסורי גוים אינן שוים להגעלות שמגעילין משום חמץ. ובכולן יש להקל, שבכל שעה רשאי להגעיל. ויש להחמיר שכלי בן יומו צריך שיגעילוהו במים בתוך ששים, כמו הכלי אם כשמגיע שעת האיסור, דהיינו משש שעות ולמעלה בערב הפסח אינו יכול להגעיל שאינו ברשותו, ואינו יכול לבטלו. ומכאן יש לזהר אותן הסכינין שחותכין בהן, להגעילם בשחרית של י"ד, ולא כאותן שמגעילין אותן אחר שש שעות.

וכלי זכוכית מורי הר"ף ז"ל לא היה משתמש בהם בפסח באותן שנשתמשו בהן כל השנה. והיה אומר כי לפעמים שאדם שורה פת בהם ולא סגי להו בהגעלה דתולדתו מן החול.

וכלים של חרס שאין להם תקנה בהגעלה, ישהא אותם אחר הפסח ועביד בהו בין במינן ובין שלא במינן, דכי קניס ר' שמעון דוקא בעיניה, כגון שהוא בלוע, או על ידי תערובת לא קניס.

והיכא שמוצא אדם חטה בתבשיל או שעורה, אם נתבקעה ממש, דודאי החמיצה ונפל מן החמץ לתוך התבשיל אפילו במשהו אסור כל התבשיל. אבל אם רצה יניח התבשיל לאחר הפסח ומותר באכילה, שעל ידי תערובת הוא.

ודין זה במוצא חטה שנתבקעה בתרנגולת אסורה אותה תרנגולת בפסח, ויכול לשהותה אחר הפסח. ומורי הרשב"א ז"ל היה מחלק הענין כך. שאם קודם מליחה מצא החטה בתרנגולת, שמותרת בשטיפה בעלמא. ואם אחר מליחה דסגי בקליפה באותו מקום שמצא שם החטה, וכדאמרי' בכיצד צולין (עה, א) גטף מרוטבו על החרס קולף את מקומו. וזה הדין כשמוצא חטה בכבד של פסח דיקלוף את מקומה. והיכא שמצא בכלי שרוחצין בו התרנגולת ולא ידע אם קודם מליחה או אחר מליחה, היה אומר ז"ל דנאמר כאן נמצא כאן היה ולא נגע בתרנגולת כדאמרינן גבי ממון. ועוד דהאי ספיקא הוה וספיקא דרבנן לקולא.

ואם נצלה התרנגולת, הואיל וכשצולין מהפכין אותה, הוי מפעפע ואוסרין אותה אבל אם ירצה יכול לשהותה עד לאחר הפסח.

ולענין הכותח כתב הראב"ד ז"ל שמותר להצניען אחר הפסח, וכדברי הרי"ף ז"ל שקובע הלכה כחכמים שאומרים על ערובו ולא כלום (פסחים מג, א) מותר לשהותו. וליכא משום בל יראה, דמי חמיר ראייתו מאכילתו. דהא באכילתו ליכא לאו. ואלו הכותחין שמשמין בהם פת חרוך עד מאד ג"כ מותר לשהותו כמו

שאמרנו. ואם נפל ממנו בתוך התבשיל בפסח לא נאסר, הואיל והיה חרוך קודם הפסח עפר בעלמא הוה.

וחמץ שנפלה עליו מפולת הוא כמבוער.

ואכילת חמץ ביום י"ד הוא עד ד' שעות ביום. ומכאן ואילך אין לו לאכול לא חמץ ולא מצה, שהרי אמרו (ירו' פסחים י, א) כי האוכל מצה בערב הפסח כאלו בעל ארוסתו בבית חמיו. כלומר שבא עליה קודם שבע ברכות. וכן יש שבע ברכות קודם אכילת מצה: נטילת ידים. ובפ"ה וב"פ האדמה, ונטילה ועל אכילת מרור, והמוציא. ועל אכילת מצה.

ויש שהיו אוכלין מצה עשירה, וגם כשחל י"ד בשבת יש שהיו אוכלין ג' סעודות במצה עשירה. והנכון במיני תרגימא בבשר ובפירות. ומורי הרשב"א ז"ל בערב הפסח כשהוא מסופק אם עבר ד' שעות, היה אוכל תבשיל מרור^ז. כתבתי אלו הענינים בכאן כדי לכלול בהם ענין הביעור.

ד. דיני הלישה: אין לשין בפסח לישה גדולה אלא מכשיעור: מ"ג ביצים וחומש ביצה. ואין לשין אלא במים שלנו ולא נשאבו בו ביום. ואם עבר ולש הפת אסורה. ואין לשין לא בחמין ולא במים שנתחממו בחמה. ולא תלוש תחת השמש ולא אפילו תחת הרקיע ביום המעונן. דיומא דעיבא כוליה שימשא. ואם עברה ולשה, הפת אסורה. ואפילו העבירה הלישה תחת השמש יש להחמיר.

כל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לידי חימוץ. ואם הניח הלישה שלא נתעסק בה תדיר והניחה מעט, אין לאסור העיסה. שאין העיסה מתחמצת מיד בשיהוי מועט, שהרי אמרו גבי תלמיד היושב לפני רבו ששכח והניח עיסתו ושכח שיש לו עיסה מגולגלת בביתו, מבטלו בלבו קודם שתחמיץ (פסחים מט, א). והרי תלמיד זה היאך היה מניחה כלל. אלא משמע דשיהוי מועט לא נאסרה. ומ"מ כל ישראל נוהרין שלא להניח העיסה כלל, אלא מתעסקין בה. והזריו הרי זה משובח. וכן כתב הר"מ ב"ם ז"ל. ואם הגביה ידו והניח הבצק עד שהגיע להשמיע קול בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ, וישרף מיד.

והמים שרוחצין בהם הידים והעריבה אחר שלשין בה. וכן מים שמשתמשים בו לשעת לישה, הרי זה ישפך במקום מדרון, כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיצו. והלישה על ידי גויה בזמן שהנשים שם והיא מתעסקת תדיר בה, מותרת. דהואיל ושומרים אותה, אין בו חשש רק לענין מצה דמנטרא כדכתוב לקמן.

וכתב הראב"ד ז"ל הא דאמר רב הונא בפרק כל שעה (פסחים מ, א) בציקות של גוים אדם ממלא כרסו מהם, ובלבד שיאכל כזית באחרונה, דוקא בישראל עומד על גביו בשעת לישה וראה [ש]נוהר מחימוצה גם קודם שנטחנה ראה שלא היו החטים שרויים ומבוקעים. גם ראה שלש במים שלנו ואין שם פסול אלא משום לשמה, דבעינן שימור לשמה, וגוי אדעת דנפשיה קא עביד כדאמרינן גבי גט (גיטין כג, א) דלא מהני לגוי ישראל עומד על גבו ע"כ.

ואין עושין סריקין המצויירין ממיני עוף ששוהין בעשייתן. אבל באותו שעושים עתה שאין שוהין בו, מותרין.